

З роду Драгоманових-Косачів

УДК 821.161.2.09

Ірина Констанкевич

Націоналістична діяльність Олени Пчілки як «редакторки-видавниці» часопису «Рідний край»

Висвітлено багатогранну діяльність Олени Пчілки як «редакторки-видавниці» (за її термінологією) у справі націоналізації українського суспільства. Журнал (тодішнє самовизначення «часопис») «Рідний край», головним редактором якого з 1907 по 1916 р. була Олена Пчілка, сьогодні вже визнано важливою сторінкою в історії становлення української ідентичності. Але присвячені журналу численні дослідження останніх десятиліть мають переважно описовий і фрагментарний характер. Актуальність журналу у сучасному історичному контексті важко переоцінити. Більшість його матеріалів, перенесених без дати й автора в сучасну українську культуру, були б сприйняті як злободенні. Важливо дослідити глибші засади такої позачасової актуальності журналу. Для цього варто застосувати не лише культурно-історичний підхід, а й залучити інші сучасні методи: рецептивний, інтертекстуальний, герменевтичний, постколоніальний та інші. **Мета і завдання статті:** наголосити на головній ролі Олени Пчілки у роботі журналу «Рідний край», ще недостатньо поцінованій у сучасній українській культурі, показати, як саме їй вдавалося здійснювати українізацію суспільства в умовах колонізації, асиміляції, національного, економічного, культурного пригноблення. **Наукова новизна** статті – в обґрунтуванні нового ракурсу бачення історії української літератури та представників її першого ряду, зокрема Олени Пчілки. У **Висновках** йдеться про необхідність систематизувати усі численні ролі Олени Пчілки, які їй доводилося виконувати для того, щоб протягом десятиліття не лише видавати журнал, а й за його посередництвом суттєво впливати на літературну і суспільно-політичну ситуацію в країні, за умов жорсткого національного гноблення закладати підвалини українського ренесансу.

Ключові слова: Ольга Косач, національна культура, часопис-журнал, публіцистика, белетристика, есеїстика.

Вступ

«Рідний край» – щотижневий журнал (за форматом швидше газета), тоді іменованій часописом, який з 1905 року видавався у

Полтаві, але 1907 року був закритий (закриття видань, не дуже лояльних до імперської влади – звична практика тих часів). Засновником журналу була полтавська громада, а першим редактором – юрист і лікар М. Дмитрієв. До видання долучилися Г. Коваленко, Г. Маркевич (кошти), Панас Мирний, Г. Шерстюк й вже відома своєю літературною творчістю в Україні і Галичині полтавчанка Ольга Косач – Олена Пчілка. З моменту завершення полтавського періоду часопису в епіцентрі усієї історії журналу опиняється саме вона. Олена Пчілка домоглася дозволу на видання журналу у Києві й очолила його в усіх можливих напрямках: як головна редакторка, як авторка, як виконавчачка численних обов'язків члена редакції, як громадська і політична діячка тощо. Звісно, що й непрості фінансові питання теж лягали на її плечі. У Києві Олена Пчілка як редакторка журналу потрапила у далеко не сприятливе культурне середовище. Навпаки, мало не з перших кроків вона зіштовхнулася з ворожим ставленням, адже переїзд у столицю означав, окрім всього іншого, переміщення в епіцентр національної і політичної боротьби. Дивовижно, що при постійних численних утисках і труднощах журнал протримався аж до початку Першої світової війни (1914 року заборонений). Враховуючи особисту ситуацію Олени Пчілки й історичні обставини, можна було підвести ризику під цією діяльністю. Натомість Олена Пчілка «відкрила» журнал втретє: розпочала його видання у рідному Гадячі і мужньо протрималася два роки (1915–1916). Цей короткий виклад історії журналу вже містить чітке відсилання до головної проблеми: на даному етапі недостатньо просто описати тією чи іншою мірою актуальні для нашого часу матеріали, друковані на сторінках журналу «Рідний край», назріла необхідність вивчити феномен творчої особистості Олені Пчілки.

Суспільно важливим є факт написання кількох дисертацій, присвячених журналу «Рідний край», особливо з огляду на їх приналежність до різних галузей знань. Дисертація С. Семенко (Журнал «Рідний край» і літературний процес початку ХХ століття, 2000), захищена з української літератури, систематизувала літературну, власне белетристичну частину журналу. Показано, що на сторінках журналу друкувалися першорядні автори того часу, часопис характеризувався всеукраїнським охопленням, жанровим і тематичним розмаїттям, європейською відкритістю до новацій, яка не

суперечила збереженню глибоких національних традицій. Літературні матеріали журналу показують його центральну роль в літературному процесі. Водночас у дисертації надто мало місця відведено постаті головної редакторки, тим часом як саме її естетичні вподобання, широта поглядів і висока ерудиція й були запорукою того, що журнал відбирав кращі здобутки літератури і мистецтва, давав їм належну оцінку.

Дисертація Н. Степаненко (Часопис «Рідний край»: духовні обшири українства, 2011) увімкнула власне журналістський погляд на проблематику, занурила в специфічні деталі видавничої справи, висвітлила широко суспільний контекст, стан громадянського суспільства, політичного устрою і багато інших питань. На жаль, і при такому ракурсі роль Олени Пчілки не тільки не була актуалізована, а й почасти затерта широким різнобічним матеріалом.

Те саме можна сказати й про дисертацію з історичних наук І. Кучернюка (2016): мета окреслити широку панораму суспільно-політичного життя України початку ХХ століття не дозволяє належно поцінувати роль однієї особистості. І все ж навіть істориків не вдалося оминати увагою численні статті Олени Пчілки, присвячені стану української мови, українських книг, періодичних видань, української культури в цілому. «У статті Олени Пчілки “Наша літературна мова” йдеться про значення і специфіку літературної мови як особливого різновиду загальнонародної мови, обробленої майстрами художнього слова – Т. Шевченком, Марко Вовчком, П. Кулішем та ін. Автор не просто висловлює свої міркування, а закликає всіх, хто пише, хто несе слово людям, послуговуватися бездоганною літературною мовою. Вона звертає увагу на модну в той час практику творення нових слів письменниками, яка в цілому була позитивним явищем, оскільки літературна мова не може “зоставатися чимсь закостенілим, загубленим в одному стані, – вона має поширюватися”, видозмінюватися. Головне для митця, наголошувала О. Пчілка, не лише “орудувати мовою по вимогах своєї думки”, “творити слово по потребі”, але й не втрачати почуття міри, не допускати розриву між живою мовою і штучним варіантом її – неологізмом, «не відходити від народної основи... від коренів і звичаєвих форм своєї народної мови» (Кучернюк, 2016).

Варто відзначити, що у Полтаві з 2007 року видається науковий публіцистичний художньо-літературний альманах «Рідний край»: на

продовження традиції столітньої давнини. На сторінках однойменного сучасного альманаху публікується багато матеріалів, присвячених журналу-попереднику. Завдяки діяльності альманаху поступово окреслюється важливість часопису «Рідний край», актуалізуються ті чи інші його аспекти. Попри усі заслуги альманаху, доводиться визнати: полтавці ще далеко не все зробили для вшанування своєї землячки, Олени Пчілки.

Методи й методика

У дослідженні редакторської діяльності Олени Пчілки провідними є історико-культурний та біографічний методи. рецептивний, інтертекстуальний, герменевтичний, постколоніальний

Виклад основного матеріалу

Те, що культура належно поцінувала якусь персону минулого, засвідчується по-різному, зокрема й тим образом, який знаходить відбиток у свідомості усіх представників нації. Цей образ формується внаслідок багатолітнього вивчення спадщини, численних рефлексій над життєвим шляхом особи. Такий образ завжди дещо ідеалізований, але водночас він мусить відповідати дійсності, повинен адекватно відбивати якості видатної особистості. Нема сумніву в тому, що ми, українська нація, ще добре не знаємо багатьох своїх героїв, в тому числі й Олену Пчілку.

«Олену Пчілку називали дивачкою, і більшість її сучасників не оцінили гостроту і проникливість її розуму, широту і глибину світогляду письменниці, а, може, бачили і розуміли, але не визнавали, боячись втратити якісь матеріальні цінності, бо на літературній ниві з такими революційними думками неможливо було мати користі чи спокою. Боялися проявити свою солідарність із поглядами Олени Пчілки не тільки колеги «по перу», а й навіть передплатники її часопису» (Купрата, 2011). Те, що Олена Пчілка була на рідкість сміливою жінкою, відзначали усі сучасники. Але ще належить збагнути, як їй вдалося стати такою.

«Олені Пчілці випала тяжка місія Кассандри: в час загального очамріння космополітизмом та “юдофілією” глянути на роки вперед і внутрішнім мудрим зором осягнути велику суспільну біду, яку воно несе. Прирікши себе на вічну ненависть ворогів і нерозуміння соратників, на тернистий шлях “ізгоя”, на самотність і довге забупя. Але, подолавши цим проникливим, далекоюсяжним, чистим зором власну смерть, вона нарешті повертається в наше сьогодні.

Непримиренним Словом Правди, яке нині так потрібне все ще викинутому, бо оспалому, українству», – такими гостро-публіцистичними словами закінчує свою цілком академічну, аналітичну передмову до книги есеїв Олени Пчілки «Викинуті українці» Валерій Архипов (Архипов, 2006).

Не можна не зауважити, як різко почав мінятися характер часопису «Рідний край» відразу, як його очолила Олена Пчілка. Тоді і пізніше, з різних політичних таборів, їй дорікали, що вона зрадила суспільно-політичний ухил журналу, перетворила його на літературний. Зовні ніби й так: у кожному числі представлені літературні твори з поезії, прози і драматургії, але не менше в кожному номері і політики, і суспільних проблем. Але головне не в кількості тих чи інших матеріалів. Головне – у тому підході, який Олена Пчілка застосовувала до кожного. Про що б вона не писала, що б не відбирала, керувалась вона насамперед національною ідеєю. У всьому – посилити дух українства, і не лише в репрезентації етнографічних чи фольклорних матеріалів, народної творчості (такого – небагато), а в скеровуванні читачів на усвідомлення важливості національного самоусвідомлення.

Ось, для прикладу, інформаційна редакційна замітка без підпису, з назвою «Постанова з'їзду діячів людових університетів» (*Рідний край*, 1908, ч. 1). «В Петербурзі отсе відбувається з'їзд з цілої Росії діячів людових університетів. При тій темноті, що панує над російськими народами, завдання таких університетів дуже велике; але виконувати його вповні вони не в стані, – і не з своєї вини. В боротьбі з народною темнотою діячам людових університетів на кожному кроці приходиться наражатись на безліч перешкод; проте треба знати, що робота їх, хоч і далеко їй до тієї універсальности, достачала і достачає велику користь людності Росії, але сливе виключно – людності московській, Ми, українці навіть, і в задоволенню потреби самоосвіти, – як і у всьому иншому, – дуже покривджені. В 1876 р. нас духовно осліпили, – заборонивши нам нашу мову. І довгі часи од нашого народу було одібрано красу правдивої науки, як од сліпця – красу природи. Лише недавно і ми добули хоч трохи права на самоосвіту та й та крихта нашого права не забезпечена. Права ж на одиноко успішнішу освіту, се на освіту в рідній мові по школах, ми не маємо й досі» (Постанова, 1908: 4). Не можна не вловити інтонацій і стилю, характерного для письма Олени Пчілки, не можна не

подивуватись гостроті розуму, вмінню сказати відверто найбільш наболіле, знаходячись під пильним наглядом цензури, агресивно ворожої до найменшого прояву національної свідомості.

Ще один приклад того, що усі редакційні статті часопису, присвячені найбільш злободенним подіям тижня, просякнуті національним духом, є нарис «Невпорана година» (*Рідний край*, 1908, ч. 6). Вже сам початок статті видає досвідченого і вправного літератора: «Коли-б хто зхотів переложити на іншу мову сей український народний вираз, що ми оце вгорі написали, то завдав би собі тим клопоту... Отже дуже добрим поясненням до його може служити, коли скажемо, що сей вираз як раз приходиться до справи з Холмщиною. Вже іменно – “невпорна година” з тею “холмською справою”!» (Невпорана година, 1908: 2). Спонукою для статті стали численні листи, які отримувала редакція «Рідного краю» не лише з усієї України й Галичини, але звідусіль, де мешкали пригноблені українці. У даному разі йшлося про листи з Холмщини, сповнені наріканнями на жебрацьке життя, економічні й релігійні утиски з боку поляків. Автор замітки, обравши гасло «Невпорана година», ніби на перший погляд хоч і злободенну, але тривіальну тему обертає не лише на політичну, але й філософську, психологічну: «Найповажніші питання, віри, національності, що зв'язані й з економічними питаннями, зависли в якійсь невиразності. Чутки, присуди, знов одміни, турбують людей, дратують їх до живого серця – і знов поринають у безвість» (Невпорана година, 1908: 2). Пафос замітки звернений не на чиновників чи панів, які чинять утиски, не на державні інституції. Це звернення насамперед до інтелігенції: «Чи думають коли люде, одірвані від питаннів глибокої сердечної віри, яка то справді драма в душі чоловіка, коли йому кажуть: “як будеш так, а не отак молитись, по своєму а не моєму, сповідатися в тій, а не в отсій церкві, то я тебе викину геть з мого селища, – пропадай разом з усією сім'єю!” / Що робити? Чи вже зрадити своїй совісті? чи йти з дітьми на нужду, на погибель?... / Чи думає наш інтелігент, яке то становище думки простої людини, коли в неї сплутались розуміння віри з розумінням національності? коли та людина не знає, що їй робить, як їй бути, – коли вона говорить з своїми рідними предківською мовою, а через віру немов належить до національності іншої, ворожої! / Хто коли з людей “мудріших” брав на себе

завдання освітити сю темряву, подати руку помочі стражденнім душам, вказати їм вихід?..» (Невпорана година: 1908, 2).

Як бачимо, хоч світ і змінився від часів Олени Пчілки, але її думки, які виразно звучать мало не в кожній редакційній статті, досі не втратили актуальності.

У невеликому есеї «Хата на могилі Т. Шевченка», підписаному ініціалами О. П. (*Рідний край*, 1908, ч. 7) відбивається, як у краплі води, уся велика і багатоаспектна робота Олени Пчілки, яка стосувалася популяризації, вивчення творчості Шевченка, усвідомлення його ролі в становленні української нації (про цю сторону її діяльності див.: Величко, 2007). Есей написано з великою невдаваною любов'ю і повагою, що не послаблює його документально-публіцистичного складника. Головне завдання – дати поживу уяві тих читачів, які прагнули але не змогли побувати на могилі в Каневі. Тому – докладний опис і самої хати-музею, і її експонатів, і відвідування. Але при цьому жодного відстороненого об'єктивізму. Зауваження щодо книги, в якій відвідувачі хати Шевченка записують різноманітні відгуки, має цілком несподіваний поворот до політичної тематики: «Доля сеї книжки, що пишуть в її гості, не зовсім певна... Хоть найбільший російський поет і казав про свою братію, що поети родяться “не для житейського волненья”... лише “для звуків сладких і молитв”, одначе та книжка з солодкими, рифмованими стрічками, не раз бувала в місцевому “полицейському управленію”, бо де-кому цікаво буває глянути, хто саме перебував у хаті Шевченковій, які “молитви” зазначив літерами у книжці...» (О. П., 1908: 4). Авторка есею, звісно, дуже обмежена у можливостях висловлювати свої власні політичні погляди, тим паче з приводу національних питань, стисло і виразно формулює саме політичну ситуацію в Україні, прозоро натякає, що дозвіл поклонятися могилі Шевченка зовсім не означає, що українцям дозволено читати його твори й адекватно розуміти. Дивний інтерес поліцейського управління до відвідувачів хати-музею біля могили поета суперечить риторичним настановам російських поетів-класиків про вищість поетичного призначення («Мистецтво поза політикою» – кажуть сучасні адепти Кремля і колаборанти). Зауваження Олени Пчілки не зовсім іронічне, скоріше саркастичне. Воно виражає її ставлення до імперської політики Росії і натякає на її усвідомлення того, що російська література насправді просякнута шовіністичним духом. До

цього питання, вже у різко-критичному тоні, вона часто повертається на сторінках «Рідного краю».

Здається, піднесено-романтичне завершення есею не зовсім узгоджується з об'єктивно-документальною першою, і майже памфлетною другою частинами. Але насправді саме цей контраст і є ознакою літературної майстерності Олени Пчілки. Будь-яку гостру соціальну чи політичну тему, заздалегідь нецікаву а то й ворожу багатьом читачам, вона повертала так, що змушувала замислитися і водночас схвилюватись читачів. «І справді, якесь особливе почуття огортає душу на тій горі. Вигляд з-відтіль не порівняний! Такого чудового крайовиду трудно й знайти – гарно й на Дніпро подивитись, та на простір тогó берега, мило й на саму околицю Тарасової гори оглянутись. / А як зійдеш по сходках на саму могилу, то обгортає тебе таке глибоке почуття, що й словами його не вимовиш!» (О. П., 1908: 4).

У шістнадцятому номері «Рідного краю» за 1908 рік надруковано переспів Олени Пчілки вірша Сватоплука Чеха, її переклад оповідання (нарису) Сватоплука Чеха «Чужинець у Празі», післямова з підписом О. К. (Ольга Косач). Це яскравий приклад того, як Олена Пчілка поєднувала у власному світогляді усвідомлений націоналізм і повагу до інших народів, наскільки вона була по-європейськи освіченою, по-європейськи вільнодумною і емансипованою.

«Тепер можна приїхати до Праги, не знаючи зовсім по німецьки, і прожити там скільки років, не чуючи німецької мови. За те всюди на кожному кроці можна чути чеську мову, се-б то мусиш чути, бо вона тепер всюди лунає: на вулиці, в трамваї, в найроскішніших крамницях, кавярнях, гостинницях. Всюди по всіх вулицях, і по найголовніших, можна побачити розкішні будинки різних чеських інституцій. Чехи вже мають тепер в Празі свій чеський університет, політехнікум, академію наук, торгову академію, багато гімназій, мистецьких шкіл, музеїв, силу народних нижчих шкіл для хлопців і для дівчат, безліч всяких наукових, літературних, мистецьких, спортових спілок; окрім величезного “національного театру”, мають скільки менших театрів в різних частинах Праги. Мають багато видавництв, книгарень, бібліотек, дуже багато всяких газет, журналів. Керується Прага чехами, бо, називаючи по нашому, в мійській думі мало не всі гласні – чехи, а

німців всього скільки душ. Тепер чужинцеві не треба “шукати” чогось чеського в Празі, бо з першого ж погляду видно, що се зовсім чеське місто» (О. К., 1908: 10).

Перекладаючи і популяризуючи твори Сватоплука Чеха, висловлюючи повагу до іншої нації і глибоке розуміння її особливостей, Олена Пчілка не забуває щоразу загострити питання пробудження національної свідомості українців: «Тепер не злість та погорда обіймає чужинця, як він оглядає Прагу, а дивування і велика повага до чехів, за те, що вони в такий короткий час зробили так страшенно багато. Для сього треба було багато праці, сили, охоти, упертости, а часом і самопожертвування, бо їм приходилося тяжко боротися з німцями; – і чехи на се все здобулися. А чехів усього 9 мільйонів! У такого чужинця, як українець, під час пробування в Празі, окрім подиву і поваги до чехів, мимо-волі прокидається злість і погорда до себе, бо все те, що в сьому Чеховому оповіданні говориться про чехів, можна цілком сказати про нас, українців. Тільки й теї одміни, що ми стоїмо тепер національно гірше, ніж стояли чехи в 1880 році, бо у нас навіть на задвірках та по глухих вулицях нема й того, що було вже у них в ті часи... Певне не мало часу пройде поки ми матимем все те, що мають чехи тепер. Коли-б у нас була така працьовитість як у чехів, така сила й така напосідливість, то може-б у нас було швидче все те, що мають чехи» (О. К., 1908: 10). Слова Олени Пчілки сповнені гіркотою, вони гострі і безжальні, але водночас вони мають велику силу впливу, не можуть не зачіпати, не кликати, не спонукати до роздумів. Бо ці слова народжені не лише професійними обов'язками видавця й автора тижневика, а всім життям цієї дивовижної жінки, її найглибшими бажаннями, головним сенсом усіх починань.

Наукова новизна

Зосереджено увагу на статті головної редакторки часопису «Рідний край» Олени Пчілки, який вона очолювала з 1907 до 1916 р. Назріла необхідність систематизувати усі ті аспекти журналу, які сформувалися під безпосереднім впливом письменниці, належали її авторству, завдячують їй появою тощо.

Висновки

У часописі «Рідний край», очолюваному Оленою Пчілкою у 1907–1916 рр. відображено роботу з організації літературного процесу, зокрема оптимізації літературної критики і залученні

численної автури, суспільно-політична праця, втілена у редакційних статтях, есеях, замітках, публіцистичних матеріалах, літературна творчість самої авторки і багато іншого. Мабуть, лише після такого узагальнення ми зможемо належно поцінувати доробок Олени Пчілки, її без перебільшення головну роль в українізації українського суспільства початку ХХ століття.

Література

- Архипов, В. (2006). Непримиренна. У: *Пчілка, Олена. Викинуті українці: До жидівсько-української справи*. Київ: МАУП, 5–18.
- Величко, Н. (2007). Тарас Шевченко як поет, «славний борець за правду і волю», на сторінках часопису «Рідний край» (1906–1912 рр.). *Рідний край: Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах*, 1 (16), 93–103.
- Купрата, Н. (2011). Національне питання у світоглядній концепції Олени Пчілки. *Рідний край: Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах*, 1 (24), 188–191. <http://www.archive.ndiu.org.ua/fulltext.html?id=1409>
- Кучернюк, І. (2016). Часопис «Рідний край» в суспільно-політичному та культурному житті України (1905-1916 рр.). Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України. КНУ ім. Т. Г. Шевченка. Київ. Chasopys_Ridnyi_krai_v_suspilno-politychnomu_ta_kulturnomu_zhytti_Ukrainy_1905__1916_rr.pdf
- Постанова з'їзду діячів людових університетів (1908). *Рідний край*, 1, 4.
- Пчілка, Олена (2006). *Викинуті українці: До жидівсько-української справи*. Київ: МАУП.
- О. П. [Олена Пчілка] (1908). Хата на могилі Т. Шевченка. *Рідний край*, 7, 4.
- О. К. [Ольга Косач] (1908). Післямова до оповідання (нарису) Сватоплука Чеха «Чужинець у Празі», у перекладі Олени Пчілки. *Рідний край*, 16,10.
- Невпорана година (1908). *Рідний край*, 6, 2.
- Семенко, С. (2000). Журнал «Рідний край» і літературний процес початку ХХ століття: автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 – українська література. Нац. педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ.
- Степаненко, Н. (2011). *Часопис «Рідний край»: духовні обшири українства*. Полтава: ПП Шевченко Р. П.

References

- Arkhyrov, V. (2006). Neprymyrenna [Irreconcilable]. U: *Pchilka, Olena. Vykynuti ukrainsi: Do zhydivsko-ukrainskoi spravy*. Kyiv: MAUP, 5–18 (in Ukrainian).
- Velychko, N. (2007). Taras Shevchenko yak poet, «slavnyi borets za pravdu i voliu», na storinkakh chasopysu «Ridnyi kraj» (1906–1912 rr.) [Taras Shevchenko as a poet, a "glorious fighter for truth and freedom", on the pages of the magazine "Native Land" (1906–1912)]. *Ridnyi kraj: Naukovyi publitsystychnyi khudozhno-literaturnyi almanakh*, 1 (16), 93–103 (in Ukrainian).

Kuprata, N. (2011). Natsionalne pytannia u svitohliadnii kontseptsii Oleny Pchilky [The national question in Olena Pchilka's worldview concept]. *Ridnyi krai: Naukovyi publitsystychnyi khudozhno-literaturnyi almanakh*, 1 (24), 188–191. <http://www.archive.ndiu.org.ua/fulltext.html?id=1409> (in Ukrainian).

Kucherniuk, I. (2016). Chasopys «Ridnyi krai» v suspilno-politychnomu ta kulturnomu zhytti Ukrainy (1905-1916 rr.) [The magazine "Native Land" in the social, political and cultural life of Ukraine (1905-1916)]. Dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 – istoriia Ukrainy. KNU im. T. H. Shevchenka. Kyiv. Chasopys_Ridnyi_krai_v_suspilno-politychnomu_ta_kulturnomu_zhytti_Ukrainy_1905__1916_rr.pdf (in Ukrainian).

Postanova z'izdu diiachiv liudovykh universytetiv (1908) [Resolution of the congress of representatives of people's universities]. *Ridnyi krai*, 1, 4 (in Ukrainian).

Pchilka, Olena (2006). *Vykynuti ukraintsi: Do zhydivsko-ukrainskoi spravy* [Discarded Ukrainians: To the Jewish-Ukrainian issue]. Kyiv: MAUP (in Ukrainian).

O. P. [Olena Pchilka] (1908). Khata na mohyli T. Shevchenka [The hut on the grave of T. Shevchenko]. *Ridnyi krai*, 7, 4 (in Ukrainian).

O. K. [Olha Kosach] (1908). Pisliamova do opovidannia (narysu) Svatopluka Chekha «Chuzhynets u Prazi», u perekladi Oleny Pchilky [Afterword to the story (essay) by Svatopluk Chech "Stranger in Prague", translated by Olena Pchilka]. *Ridnyi krai*, 16, 10 (in Ukrainian).

Nevporana hodyna (1908) [An untimely hour]. *Ridnyi krai*, 6, 2 (in Ukrainian).

Semenko, S. (2000). Zhurnal «Ridnyi krai» i literaturnyi protses pochatku XX stolittia [The magazine "Native land" and the literary process of the beginning of the 20th century]: avtoreferat dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01 – ukrainska literatura. Nats. pedahoh. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv (in Ukrainian).

Stepanenko, N. (2011). *Chasopys «Ridnyi krai»: dukhovni obshyry ukrainstva* [The magazine "Native land": the spiritual expanses of Ukraine]. Poltava: PP Shevchenko R. P (in Ukrainian).

Iryna Konstankevych. Nationalistic Content of Olena Pchilka's Activity as an "woman editor-publisher" of the journal "Ridnyi Krai (Native Land)". The article highlights the multifaceted activity of Olena Pchilka as an "editress-publisher" (as she herself defined her position) in the nationalization of Ukrainian society. The journal "Native Land" (self-identified as a "chasopys" at that time), the chief editor of which was Olena Pchilka from 1907 to 1916, is today recognized as a prominent and essential page in the history of the Ukrainian identity formation. But numerous recent studies dealing with the journal's activity are primarily descriptive and fragmentary in nature. In the modern historical context, the relevance of this journal is difficult to overestimate. Most of the published in it materials when transferred without date and author into modern Ukrainian culture would be perceived as topical. It is essential to explore deeper the foundations of the timeless relevancy of the magazine. To argue the research findings, it is necessary to apply not only the cultural-historical approach

but also involve other modern methods, particularly, receptive inter-textual, hermeneutic, post-colonial, and others. The purpose of the article and the main tasks of the study are to emphasize the leading role of Olena Pchilka in the journal's "Native Land" activity, which is not yet sufficiently appreciated in modern Ukrainian culture, to show how exactly she managed to promote the Ukrainization of society in the conditions of colonization, assimilation, national, economic, and cultural oppression. The scientific novelty of the article consists in substantiating a new vision of Ukrainian literature history and its first-rate representatives, in particular Olena Pchilka. In conclusion, it is necessary to systematize all the many roles of Olena Pchilka, which she performed in order not only to publish a journal for a decade but also to significantly influence the literary and socio-political situation in the country through it, under conditions of brutal national oppression, thus laying the foundations of the Ukrainian renaissance.

Key words: Olga Kosach, national culture, "chasopys"-magazine, journalism, fiction, essay writing.

Констанкевич Ірина Мирославівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки; <https://orcid.org/0000-0003-4193-6780>; Konstankevych.Iryna@vnu.edu.ua